

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-4-85-90>

 <https://orcid.org/0000-0002-5963-7802>

КІЧУК Надія

докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри дошкільної та початкової освіти,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет

e-mail: idgu_pedfakultet@ukr.net

УДК [372.2 + 373.3 + 378.4]: 001.895(045)

РОЗВИТОК ЗДАТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ТВОРЧОСТІ: ДЕЯКІ ВЕКТОРИ ВПЛИВУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ПЕДАГОГІВ

Актуалізовано порівняно новий ракурс осмислення проблематики розвитку здатності молодших школярів до творчості – в контексті метатеоретичних концептів критичної педагогіки.

Проаналізовано трансформації в сучасній початковій освіті, безпосередньо або опосередковано пов'язані із своєрідністю спільноти сучасних молодших школярів як представників «цифрового покоління». Йдеться про здобувачів, які опановують освіту, перебуваючи на тому віковому етапі життєдіяльності, котрий є сензитивним щодо розвитку здатності до творчості.

Встановлено переваги формувального оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти та схарактеризовано деякий педагогічний інструментарій, запровадження якого сприяє повноцінній реалізації принципу дитиноцентризму.

Наголошено на ресурсах, зокрема, педагогічної діагностики як підґрунтя вмотивованого визначення індивідуальної траєкторії розвитку здатності молодших школярів до творчості, важливості дотримання визначеного вченими критеріального підходу та принципів компетентного запровадження у сучасну практику початкової освіти.

Доведено позитивну динаміку зростання наукового інтересу до феноменології критичного мислення. Констатовано підвищення сучасних вимог до збагачення потенціалу критичного мислення як чинника професійної самоефективності педагога, а також важливості розвитку цього специфічного виду розумової діяльності особистості на основному етапі фахового її становлення – в умовах вищої педагогічної школи.

Рекомендовано використовувати в освітньому процесі вищої школи такі педагогічні технології, які дозволяють саме системно розвивати критичне мислення студентів, тобто акцентують на «навчанні через дослідження». Їх контентом розглядаються аспекти і змістового характеру (йдеться, зокрема, про розвиток мотивації пошуку власних аргументованих доказів), і операційного забезпечення з урахуванням окреслених маркерів вияву (до прикладу, через інтелектуальну наполегливість особистості, довіри до «розуму», інтелектуальної емпатія тощо).

Ключові слова: *здобувач початкової освіти; здатність до творчості; освітні трансформації; майбутній учитель початкової школи; критична педагогіка; критичне мислення.*

Постановка проблеми. Проблематика початкової ланки освіти ніколи не зникала з видноколу педагогічної науки (О. Духнович, Й. Песталоцці, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.). Цілком природно, що реформи, які запроваджувалися в освітню сферу, безпосередньо або опосередковано торкалися початкового етапу шкільного навчання дитини; не є винятком і Нова українська школа (НУШ).

З огляду ж на вітчизняні реалії сьогодення, коли і вчені (В. Зливков, С. Лукомська, О. Онопрієнко, С. Скворцова, А. Цимбалару та ін.), і практики (О. Безсонова, В. Здорова, В. Мерзиевська, Н. Молибога, С. Теплюк та ін.) єдині у визнанні, що діючі (вже впродовж семи років) пріоритети НУШ потребують перезавантаження особливого загострення набуває потреба в поглибленні наукових уявлень про освітні трансформації у зазначеному ракурсі.

Завдання цього дослідження. Логічним постає питання такого змісту: якими сучасні вітчизняні вчені вважають пріоритетними вектори трансформації у початковій освіті? Чи правомірно стверджувати про їх впливовість на процес розвитку здатності молодших школярів до творчості?

Теоретичний аспект дослідження. Уже, як загальновизнано і вченими (І. Бех, Н. Блінчук, Т. Гільберт, О. Онопрієнко та ін.), і творчими практиками початкової освіти (Т. Гордієнко, Н. Іщенко, Т. Кутняхова, М. Лук'янчук та ін.), що саме період молодшого шкільного віку є сензитивним для творчого розвитку дитини. Йдеться, насамперед, про задатки та здібності особистості. У цей віковий період дитинства здебільшого репродуктивний характер початкової освіти не є сприяючим чинником розвитку творчості здобувача, оскільки бракує спроможності для вияву дитячої

творчості, що виявляється і в мисленні, і в діях, і у спілкуванні. Натомість, як класична педагогічна наука, так і інноваційний досвід учителів початкової школи вже довели принципову значущість молодшого шкільного віку для розвитку творчості особистості, адже у цей віковий період дитина специфічним образом і, як правило, яскраво виявляє свій «внутрішній світ» переживань і цінностей; творчість же репрезентує найбільш змістовною формою вияву психічної активності особистості, постаючи універсальною її здатністю до успішного виконання різновиду діяльності.

Базуючись на результатах проведеної в означеному плані аналітичної роботи, розкриємо більш докладно окреслені аспекти.

По-перше, це зміни, пов'язані із більш повноцінним врахуванням однієї з провідних, (навіть, базових характеристик) сучасних молодших школярів, саме як представників цифрового покоління. В зарубіжжі більш розповсюджені назви «покоління селфі», «інтернет-покоління»; зваживши на доробок Д. Стіллан та Й. Стілман «Теорія поколінь», констатується, що проміжок часу триває близько двадцяти років. Мають рацію ті дослідники, котрі наполягають на акцентування все ж на педагогічно вмотивованому використанні он-лайн ресурсів. У цьому відношенні дослідницьку увагу становлять ті наукові розвідки, де такого роду переваги доведено в результаті саме наукової експертизи. Так, установлено доцільність використовувати комплекс сервісів, за допомогою яких учитель початкових класів може забезпечувати, з одного боку, інтерактивний контент (створення інтерактивних вправ, відео, віртуальних дощок, сервіси – інтерактивні стимулятори), організувати та проводити он-лайн урок, а, з іншого – ті сервіси, котрі дозволяють створювати віртуальний клас та електронний журнал (Скворцова, Бріцкан, 2022). І все це, до того ж, деякими вченими (Т. Бріцкан, С. Скворцова) апробовано в ракурсі реалізації, зокрема, «трудова функція педагога» навчання учнів предметів (інтегрованих курсів), на які й орієнтує Професійний стандарт. Звісно, такий контент значно актуалізований ще й через збільшення освітніх втрат, пов'язаних із військовим станом в Україні, збільшенням відсотка навчального навантаження на дитину дистанційних форм надання (отримання) освітніх послуг. Принагідно зауважимо на підвищенні попиту учасників освітнього процесу до лайфхаків (на кшталт тих, що пропонують школа «Синергія» на Telegram каналі для освітян відносно цікавинок – розробок до уроків або «Атмосферна школа», котра он-лайн презентує

спрямування процесу навчання, де й молодший школяр згідно власного плану та у зручний час може навчатися). Отже, вчені дійшли згоди, що сучасна дитина молодшого шкільного віку актуалізує зміни, з одного боку, у технологіях подання навчальної інформації (йдеться про стислість, яскравість, динамічність), а, з іншого – в затребуваності стилю навчального спілкування на користь збільшення такої взаємодії з дорослими, позиції яких має бути «не поряд», а «разом» (Барабан, 2016).

Сучасні українські діти – діти війни особливо актуалізують принцип дитиноцентризму; їм притаманні здебільшого підвищені і самооцінка (що, здебільшого, зумовлює не сприйняття ними примусу), і швидкісний інтелект, легка збудливість та занадта емоційність, більша наполегливість, і агресивність; вони характеризуються тим, що увесь час потребують нової інформації і періоду відпочинку, де дорослий не є для них єдиним носієм знань (Н. Брижак, О. Косенчук, О. Кихта, Л. Третяк та ін.).

Отже, вищезначене репрезентує окреслене в якості одного з важливих векторів трансформації сучасної початкової школи – ланки, котра має відносну самостійність і завершеність у загальній середній освіті.

По-друге, у дидактиці початкової освіти заострення нині набуло таке явище як «навченість». Причому не лише в площині реалізації принципу дитиноцентризму щодо розвитку здатності молодшого школяра до створення «чогось нового», виявляючи власні схильності, а й з огляду на те, як зробити початкове навчання ефективним і різноманітним (Мінаєва, 2020).

До прикладу, аналіз наукового доробку деяких дослідників дозволяє окреслити найбільш ефективні шляхи розвитку творчих здібностей здобувача вже на етапі початкової освіти (Барабан, 2016, с. 71). Йдеться з одного боку, про самоцінність систематичного формування у молодших школярів «загальної евристичної структури» їх досвіду через створення доступних проблемних ситуацій, виконання творчих завдань, залучення до творчих колективних справ ігрового характеру. З іншого – доречність, спільно з батьками, створювати «творчий куточок дитини», як власний простір розвитку творчої фантазії.

Такий вектор освітніх трансформацій, починаючи з 2021 року, вже набув певних абрисів, оскільки сучасна освітянська спільнота (у контексті реалізації ідеї децентралізації) поступово адаптується до нових типів загальноосвітньої середньої освіти – до прикладу, ліцей з початковою освітою тривалістю 4 роки (Засекіна, 2024). Якими ж є означені абрисы уможлиблюється уточ-

нити, з одного боку, через комплексний аналіз Стратегії розвитку освіти саме певного регіону України, а, з іншого – внаслідок осмислення ліцею як окремої юридичної інституції, і, водночас, розуміння відмінностей ліцею від школи. Як відомо, у звичайних школах освіта регламентується стандартами і освітніми програмами та здійснюється за єдиними підручниками і методичними посібниками (оскільки наявний єдиний набір навчальних дисциплін). Головне ж полягає в наступному: якщо у звичайну школу дитина приймається у 6–7 років, то в ліцей вступає після завершення 6–7 класу; до того ж – ліцей здебільшого орієнтується на практику (що буде допоміжною у майбутній професії), а гімназії спеціалізуються на поглибленому вивченні 1–3 навчальних предметів. Відтак принципово важливим постає набуття здобувачем якісної теоретичної підготовки та всебічного розвитку, базуючись на схильностях та особливих здатностях дитини.

З урахуванням зазначеного, цілковито очевидними, *по-третє*, постають абрис трансформації в освіті, пов'язані із тим, що значно загострює усю сукупність проблемних питань, котрі пов'язані із підвищенням ролі компетентної *педагогічної діагностики якості освіти* здобувача саме початкової ланки. Якщо якість освіти відстежувати у ракурсі розвитку у дитини здатності до творчості, то педагогічним фокусом діагностики доцільно вважати опору на таке положення класичної педагогіки, як-от: творчі задатки особистості мають властивість виявлятися лише за умови органічного поєднання її інтересу та стійкої схильності до відповідних дій.

Відомо, що педагогічна діагностика, як конструкт, має серед учених неоднозначне трактування. Йдеться і про різнорівневий вияв діагнозу (емпіричний, етіологічний, типологічний), і про його п'ятиаспектність (об'єкт, метод вимірювання; аналіз методу і умов розвитку індивіда; застосування результатів вимірювання (О. Ляшенко, О. Локшина, А. Савченко, П. Сікорський та ін.). Приміром, ученими вже встановлено не лише критерії якості педагогічної діагностики (об'єктивність, надійність, валідність), а й її принципи (об'єктивність, систематичність, гласність). Вищезазначене зумовлює правомірність виокремлення наступного виміру трансформації у початковій освіті. А саме: *по-четверте*, йдеться про вибір надійних педагогічних інструментів надбання знань у сенсі їх дієвості й достовірності – підґрунтя систематизації соціально-педагогічної інформації щодо творчої індивідуальності дитини молодшого шкільного віку. Цей педагогічний ін-

струментарій вже віднайдено, оскільки йдеться про *систему оцінювання навчальних досягнень* здобувачів, зокрема початкової ланки освіти. Як відомо, у контексті Закону України «Про освіту» (ухваленого Верховною Радою України 16.01.20 р.), МОН України видано відповідний наказ «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчальних навчання учнів 1–4 класів закладів загальної середньої освіти» (13.07.21 р.). Тут містяться не лише критерії (відкритість, прозорість, зрозумілість), правила та процедури оцінювання, а й адаптованість означеного для учнів не стільки відповідно до їхніх вікових особливостей, скільки дотично до тих, хто має особливі освітні потреби. Відтак, для учнів 1–2 класів йдеться про вербальне оцінювання за чотирирівневою системою («має значні успіхи», «демонструє помітний прогрес», «досягає результату з допомогою вчителя», «ще потребує уваги і допомоги»).

Щодо учнів 3–4 класів, то запроваджено рівневе оцінювання через аналіз портфоліо учнівських робіт та педагогічне спостереження за різновидом діяльності молодшого школяра, а також самооцінювання (взаємооцінювання) учнів (у тому числі й їхніми батьками), застосування прийомів отримання зворотного зв'язку. Відтак, чотири рівня (початковий, середній, достатній, високий), які в сумі утворюють 12 балів. При цьому небезпідставно зацентровано саме на педагогічному сенсі формувального оцінювання, тобто «оцінювання для навчання», де головне – підтримка кожного молодшого школяра та створення мотивації до навчання (Н. Бакуліна, Т. Тамашева, О. Фідькевич та ін.). Ним, як переконує творчий досвід учителів-практиків, зокрема, Ізмаїльщини, і досягається інтерактивний характер оцінювання, а, відтак, забезпечується не тільки навчальний поступ дитини, власне виявлення «проблем навченості». З метою ж урахування своєрідності феноменів «залучити дитину до творчості» та вияву нею саме «творчої уяви – передвісника творчості», важко переоцінити роль позитивної динаміки розвитку в дитини впевненості в собі (такий коментар у зарубіжжі набув назви «feed back»). Самоцінність означеного вектора трансформації в початковій освіті лежить у площині спроможності відстежити, своєчасно і компетентно оцінити освітній продукт за параметром «навичка» (тобто ступеня сформованості у дитини автоматизованого навчально-пізнавального вміння).

Результати дослідження. Нині вже наявні наукові розвідки, які містять осмислення мета-теоретичних концептів крити-

чної педагогіки у сучасній науці і практиці. У цьому плані особливо імпонує розлогий коментар відносно такого виміру – гасла «Критицизму як утвердження цінностей», оскільки завдячуючи його реалізації уможливується «виявлення, очищення, відкритість, примноження», а, відтак удосконалення позитивних особистісних якостей (Rembierz, 2022, р. 257). Тут базовими постають не лише «критичне мислення», «критична свідомість», а й «освітній критицизм». До того ж достатньо ретельно, на наш погляд, розглядається необхідність розвитку, зокрема, у здобувачів вищої освіти саме критичного сприйняття світу (Кічук, 2022). В контексті порушеної нами проблеми цікавими є не лише практико-орієнтовні поради О. Будник (йдеться про акцентування на методах імпровізації, проектно та дослідницько-орієнтованому навчанні здобувачів та ін.), а й зроблені узагальнення в результаті здійсненого наукового дискурсу. До прикладу, на основі аналізу наукових здобутків учених зарубіжжя (К. Кевіна, Кумаміро, Б. Сліверскі, Л. Сандерс, М. Вонга та ін.), зацентровано на принаймні на двох принципово важливих, на наш погляд, заувагах. По-перше, на візії критичної педагогіки, де важливим є віддзеркалення «власної категоріальної специфіки», а критичне мислення, зокрема, осмислюється як явище, що має міждисциплінарний характер та залежить від інтелектуальної культури особистості (Будник, 2024 с. 10–11). По-друге, має рацію дослідниця, коли наполягає на важливості все ж урахувувати існуючу серед наукової спільноти думку відносно доречності у явищі «критичне мислення» бачити ще й різні рівні через призму філософії та педагогіки (Будник, 2024, с. 13). Відтак, якщо розглядати суто педагогічний контент, принципово важливо в освіті забезпечувати розвиток у здобувачів здатності до конструктивної критики та навчальний діалог як досвід педагогічної взаємодії.

Дбаючи про інтенсифікацію освітнього процесу на засадах критичної педагогіки має сенс осмислити пріоритетність ідеї «навчання через дослідження». Щодо останнього, то саморефлексія досвіду викладання в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті курсу «Критичне мислення», зокрема для здобувачів освітньо-наукового рівня «доктор філософії» дозволив переконатися в ефективності такої домінанти.

Підкреслимо, принагідно, що й донині не втрачає фундаментального значення положення А. Дистерверга відносно того, що «всюди цінність освіти дорівнює цінності вчителя». Розвиваючи, зокрема, креати-

вні можливості дитини молодшого шкільного віку, принципову значущість набуває загально визнані й сучасними педагогами взаємозалежність, взаємозв'язок і взаємозумовленість двох процесів. А саме: від творчості вчителя – до творчості учня. Відтак, цілковито вмотивованими постають підвищені вимоги українського соціуму до особистісно-професійних якостей творчого вчителя. Нині вже апріорі сприймається в суспільстві і те, що саме вища педагогічна освіта – основний етап становлення конкурентоздатного вчителя початкових класів.

На часі, як переконає саморефлексія досвіду підготовки майбутніх педагогів початкової освіти, сформованість у студентства критичного мислення; останнє ми розглядаємо важливою передумовою креативності та розвитку інноваційної компетентності (Кічук, Малинська, 2024).

Варто зауважити на тому, що нині феноменологія критичного мислення перебуває у фокусі дослідницької уваги педагогів не лише через наближеність означеного явища до поняття «аргументація», що, на думку деяких учених (до прикладу, А. Конверського), є «доволі словесно комфортнішим». Йдеться, принаймні, ще й про таке: по-перше, про особливість урахування європейського контексту, де здебільшого поняття «критичне мислення» використовується в якості синоніма конструктам «мислення за законами логіки», «культурне мислення», «мистецтво правильного мислення», «логічна культура» (С. Ментюз, Ф. Рогоу, С. Шейбе та ін.). По-друге, оскільки посилюється інтерес сучасних користувачів освітніх послуг до платформ штучного інтелекту у процесі пошуку більших зручностей при розв'язанні виникаючих у процесі розв'язання проблемних питань, то загострення набуває саме критичність в аналізі інформації; не менш важливим постає етичний аспект, пов'язаний із захистом персональних даних, правом на приватність та конфіденційність інформації.

Як відомо, Національним агентством кваліфікації у процесі аналізу людського капіталу 2030 через призму глобальних компетентностей та навичок, встановлено тридцять з них, де критичне мислення посідає друге місце. У нашому розумінні має сенс розрізняти у цьому педагогічному явищі змістові та операційні особливості, а також певну шкалу рівнів сформованості критичного мислення, зокрема педагога на університетському етапі підготовки, осмислюючи як компетентісну особистісну властивість («неусвідомлена некомпетентність», «усвідомлена некомпетентність», «неусвідомлена компетентність», «усвідомлена компетентність»). Так, зваживши на

результати проведеного педагогічного дискурсу, маємо підстави окреслити деякі контури змістового наповнення критичного мислення. А саме: йдеться про особливе і самостійне явище, котре «вимагає» від особистості пошуку вже власних аргументованих доказів; має індивідуальний характер, адже спрямоване на опанування особистістю такої інформації, яка утворює основу її мотивації; критичне мислення постає соціальним явищем у сенсі того, що будь-які думки «обговорюються», а процес обміну ними відбувається в соціумі; варто його осмисляти як специфічний вид розумової діяльності, оскільки, з одного боку, критичне мислення «виникає» в результаті постановки особистістю питань задля з'ясування (формування) проблеми, а з іншого – уможливає її здатність надавати оцінки і наявним іншим точкам зору, та думкам, і моделям поведінки, що спостерігається.

Не менш суттєвим розглядаємо й операційний аспект критичного мислення, адже він має принципово важливе значення для педагога як у сенсі «особистісного», так і «професійного». Спираючись на науковий доробок учених (зокрема, Р. Пола, А. Еддера), який вирізняється фундаментальністю вивчення конструкту «критичне мислення», уможливується окреслення тих маркерів, у розрізі яких означене явище може бути «впізнаним». Йдеться про таке: у процесі вибудовування міркувань – «елементів думки» – відбувається опора на інтелектуальні стандарти (точність, раціональність, глибина, ясність, логічність тощо); особистості притаманні, з одного боку, базові інтелектуальні риси (довіра до «розуму», інтелектуальна наполегливість та емпатія тощо), а, з іншого – готовність до планування, здатність до виправлення власних помилок, налаштованість на отримання інформації із різних джерел; оскільки ж міркування ґрунтуються на припущеннях та виражаються в поняттях, а також містять інтерпретації та висновки, то особистість часто ставить питання такого змісту «що, ... якщо». Вважається характерним для критичного мислення особистості і те, що вона, як правило, відкрита до позиції тих, хто має відмінну від наявної в неї точки зору, виявляє допитливість і наполегливість при розв'язанні проблеми.

В результаті проведеного наукового дискурсу уможливується акцентування й на такому судженні дослідників проблематики критичного мислення: зваживши на зміст, який вкладається і довідниковими джерелами (зокрема, кембриджським словником англійської мови), і авторами де-

яких характеристик окресленого феномена (на кшталт Л. Конеман, А. Тверскі), педагогічно доцільно розрізнити ще й «когнітивні викривлення» критичного мислення. Навіть уже відбувається наукова дискусія відносно основних когнітивних упереджень (приміром, схильність особистості приймати рішення виключно на базі первинної інформації щодо розгляду проблемного питання); таку форму когнітивного викривлення критичного мислення номіновано «якоруванням», а, відтак, задля усунення такого впливу, обґрунтовується важливість цілеспрямованого розвитку здатності особистості «розпізнавати стереотипи мислення» (Яковенко, с. 82–83).

Отже, вищезазначене зумовлює самоцінність критичного мислення педагога з огляду, зокрема, на його здатність і компетентно формувати таку особистісну властивість у вихованців, і повноцінно реалізувати принцип дитиноцентризму (у тому числі й розвиваючі творчі задатки дитини молодшого шкільного віку).

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Сучасні освітні реалії вимагають поглиблення наукових уявлень про педагогічні явища. Такий ракурс значно актуалізують ті трансформації, які відбуваються нині в освітній сфері взагалі, й початковій освіті, зокрема. Навіть деякі з них, як засвідчує проведене нами дослідження, загострюють значущість повноцінної реалізації в початковій школі принципу дитиноцентризму. Особливо підвищується його важливість з огляду на розвиток у дитини молодшого шкільного віку здатності до творчості. У цьому ключі цілковито очевидною є тенденція, пов'язана із зростанням ролі педагога та його особистісно-професійної відповідальності за якість і позитивну динаміку процесу розвитку здатності учнів початкової школи до творчості – запоруки успіхів вітчизняної освіти у період повоєнного відновлення. У пошуках ресурсів удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців початкової ланки освіти на основному етапі становлення – у вищій педагогічній школі – педагогічно вмотивованим вважаємо є звернення до критичної педагогіки, як міждисциплінарної галузі наукового знання, де базового значення набуває феноменологія критичного мислення.

Перспективи подальших наукових розвідок лежать у площині поглиблення теоретико-прикладних аспектів розвитку у здобувачів вищої педагогічної освіти критичного мислення у логіці підсистеми «бакалавр-магістр-доктор філософії».

Список бібліографічних посилань

- Барабан, 2016 – Барабан, Л. (2016). Формування творчих здібностей молодших учнів через проведення колективних творчих вправ. *Освіта та розвиток обдарованості особистості: науково-методичний журнал*, 9: 71–73.
- Будник, 2024 – Будник, О. (2024). Візія (без) критичної педагогіки та виклики сучасної освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*, 3: 5–20.
- Засекіна, 2024 – Засекіна, Т. (2024). Концептуальні засади розроблення модельних навчальних програм для профільної освіти: Наукова доповідь на методологічному семінарі «Профільна середня освіта: виклики і шляхи реалізації», 4 квітня 2024 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 6(1): 1–4. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6111>.
- Кічук, Малинська 2024 – Кічук, Н., Малинська, Г. (2024). Розвиток у сучасних першокласників умінь учитеся: європейський контент. *Зміцнення спільних європейських цінностей через освіту*: Зб. тез та матеріалів II Всеукр. Наук.-практ. конф. Запоріжжя: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького. С. 34 – 36.
- Кічук, 2022 – Кічук, Н. (2022). Підготовка майбутніх учителів початкової освіти до застосування інноваційних технологій. *Professional Educational: Methodology, Theory of Technologies*. 8(2), 16: 128–142.
- Мінаєва, 2020 – Мінаєва, К. (2020). Як зробити навчання ефективним і різноманітним *Початкова освіта*, 9: 7–19.
- Скворцова, Бріцкан, 2022 – Скворцова, С., Бріцкан, Т. (2022). Створення навчальних відео з математики для молодших школярів у сервісах MS Power Point, Renderforest. *New Inception*, 1–2(3–4): 7–17.
- Яковенко, 2019 – Яковенко, О.В. (2019). Когнітивні викривлення в структурі інтелектуальної діяльності особистості. *Особистість у просторі проблем XXI століття*: програма і матеріали наук.-практ. конф. 07.02.2019 р. Київ: Директ Лайн. С. 80–83.
- Rembierz, 2022. – Rembierz, M (2022). Socjologia dygnitacyjna I jej pedagogiczne implikacje. *Poslowis. In: Marianski, J. Godnosc budzka I wychowanie progodnosciove. Refleksije socjologia*. Torun: Wydawnictwo Adam Marszalek. P. 250–262.

References

- Baraban, L. (2016). Formation of creative abilities of younger students through collective creative exercises. *Education and development of personality talent: scientific and methodological journal*, 9: 71–73.
- Budnyk, O. (2024). The vision of (without) critical pedagogy and the challenges of modern education. *Bulletin of Bohdan Khmelnytsky Cherkasy National University. Series "Pedagogical Sciences"*, 3: 5–20.
- Zasekina, T. (2024). Conceptual foundations for the development of model curricula for specialised education: Scientific report at the methodological seminar "Professional secondary education: challenges and ways of implementation", April 4, 2024. *Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*, 6(1): 1–4. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6111>.
- Kichuk, N., Malynska, H. (2024). Development of modern first-graders' learning skills: European content. *Strengthening common European values through education: Collection of abstracts and materials of the II All-Ukrainian scientific and practical conference. Zaporizhzhia: Bohdan Khmelnytsky IAPM Publishing House*. P. 34–36.
- Kichuk, N. (2022). Preparation of future primary education teachers for the use of innovative technologies. *Professional Educational: Methodology, Theory of Technologies*, 8(2), 16: 128–142.
- Minaieva, K. (2020). How to make learning effective and diverse. *Primary education*, 9: 7–19.
- Skvortsova, S., Brican, T. (2022). Creating educational videos in mathematics for junior schoolchildren in MS Power Point, Renderforest services. *New Inception*, 1–2(3–4): 7–17.
- Yakovenko, O.V. (2019). Cognitive distortions in the structure of intellectual activity of the individual. *Personality in the space of problems of the XXI century: programme and materials scientific and practical conference*. 07.02.2019. Kyiv: Direct Line. P. 80–83.
- Rembierz, M (2022). Socjologia dygnitacyjna I jej pedagogiczne implikacje. *Poslowis. In: Marianski, J. Godnosc budzka I wychowanie progodnosciove. Refleksije socjologia*. Torun: Wydawnictwo Adam Marszalek. P. 250–262.

KICHUK Nadiia

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Preschool and Primary Education, Izmil State University of the Humanities

DEVELOPMENT OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN'S ABILITY TO CREATE: SOME VECTORS OF INFLUENCE OF TEACHERS' CRITICAL THINKING

Summary. The article presents a relatively new perspective on the development of primary school students' ability to create in the context of the methodological and theoretical concepts of critical pedagogy.

The author analyses the transformations in modern primary education that are directly or indirectly related to the peculiarity of the community of modern primary school students as representatives of the 'digital generation'. We are talking about students who acquire education at an age stage of life that is sensitive to the development of creativity. The advantages of formative assessment of primary school students' learning achievements are identified and some pedagogical tools are described, the introduction of which contributes to the full implementation of the child-centredness principle. The article emphasises the resources, in particular, pedagogical diagnostics as the basis for a motivated determination of the individual trajectory of development of primary school students' ability to create, the importance of adherence to the criterion approach defined by scientists and the principles of competent implementation in modern primary education practice.

The positive dynamics of the growth of scientific interest in the phenomenology of critical thinking is proved. The increase in modern requirements for enriching the potential of critical thinking as a factor of professional self-efficacy of a teacher, as well as the importance of developing this specific type of mental activity of a person at the main stage of his/her professional formation – in the conditions of a higher pedagogical school – is stated. It is recommended to use in the educational process of higher education such pedagogical technologies that allow systematic development of students' critical thinking, i.e. focus on "learning through research". Their content addresses aspects of both content (in particular, the development of motivation to search for one's own reasoned evidence) and operational support, taking into account the outlined markers of manifestation (for example, through intellectual perseverance of the individual, trust in 'reason', intellectual empathy, etc.).

Keywords: primary school student; creative ability; educational transformations; future primary school teacher; critical pedagogy; critical thinking.

Одержано редакцією 30.11.2024
Прийнято до публікації 12.12.2024